

Поповкіна О.С.

здобувачка гр. ЕН-23мб-1

Заярнюк О.В.

к.е.н., доцент

Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

АДАПТАЦІЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ ДО НОВИХ РЕАЛІЙ

Адаптація малого та середнього бізнесу (МСБ) в Україні до сучасних умов стає все більш актуальною темою, в умовах постійних змін національної та глобальної економіки. Вплив пандемії COVID-19, воєнні дії, зміни в законодавстві, цифровізація – це все впливає на підприємницьке середовище. Від успішної адаптації малого та середнього бізнесу до нових реалій залежить не лише виживання окремих підприємств, але й стабільність економіки країни в цілому, оскільки вони складають 99,98% усіх суб'єктів господарювання (за даними на кінець 2023 року) [1]. МСБ є важливим джерелом робочих місць, інновацій та регіонального розвитку, тому його здатність пристосовуватися до змін має вирішальне значення для подолання кризових ситуацій і сприяння економічному зростанню.

Бізнес намагається адаптуватись до будь-яких ситуацій, особливо наразі, і прикладом цього можуть слугувати:

- релокація бізнесу, тобто перенесення фізичного місця розташування зазвичай до Центральних або Західних регіонів, деякі компанії релокувались до 2022 року закордон. Наразі в Україні переміщено близько 800 підприємств, до Львівської 28,6%, Закарпатської 17,9%, Чернівецької 12,2%, Івано-Франківської 8,3%, Тернопільської 7,5% та Хмельницької 7,5% областей [5];

- адаптують свій продукт під сучасні потреби, тобто компанії перекваліфікувались на товар, який має великий попит, до прикладу, це може бути виготовлення зарядних станцій, павербанків тощо;

- збільшення обсягу товарів на імпорт, що спричинене нестачею сировини, або руйнуванням виробничих потужностей та логістичних маршрутів всередині країни тощо [3];

- отримання кредитування на пільгових умовах, що дозволяє бізнесу отримати необхідний капітал для фінансування поточних витрат, закупівлі матеріалів і виплати заробітної плати. Розповсюдженою ініціативою з підтримки бізнесу залишається програма "Доступні кредити 5-7-9%", яка дала можливість понад 50 тисячам підприємств отримати фінансування на суму більше 154 мільярдів гривень [3];

- компанія може вводити нові послуги або адаптувати їх під потреби ринку, для того, щоб утримати клієнтів;

- бізнес може виходити на нові ринки, при тому зберігати основний профіль діяльності.

Інвестиції особливо впливають на адаптацію бізнесу до сучасного середовища. До прикладу фінансування через грантову систему, на кінець 2023 року було реалізовано понад 7000 проєктів. Грант допомагає адаптуватись бізнесу тим, що надає необхідний фінансовий ресурс для покриття витрат або впровадження нових ініціатив у складних умовах війни. Завдяки державній підтримці бізнес може створювати нові робочі місця, що допомагає зберегти економічну активність у регіонах, які найбільше постраждали від конфлікту. Окрім цього грантові програми надають усі необхідні ресурси для відновлення та розвитку, тим самим посилюють конкурентоспроможність підприємства на ринку. Такі ініціативи допомагають зменшити фінансове навантаження, звільнити або залучити ресурси для розвитку, наприклад, для маркетингу продукції, підвищення ефективності виробництва або навчання співробітників [2].

Окрім підтримки держави, діє підтримка ЄС, вона містить в собі такі ініціативи, як фінансування, бізнес-коучинг, консультації, що мають на меті допомогти українським підприємствам адаптуватись до вимог та стандартів ЄС, щоб бізнеси могли виходити на європейські ринки. Окрім цього ЄС працює над покращенням бізнес-середовища та умов для ведення бізнесу [2]. Одною з фінансових ініціатив є EU4Business, що охоплює всі проекти, пов'язані з малими та середніми підприємствами. У 2022 році ініціатива профінансувала 42 проекти загальною сумою понад 246 мільйонів євро, що дозволило підтримати 25 522 компанії. Підприємці створили приблизно 23 750 нових робочих місць, а їхній товарообіг зріс на 18%. Доступ до фінансів програми EU4Business включає пільгові позики через національні банки, мікрофінансування для домогосподарств, гранти для МСП, освітні програми для банківських працівників та навчання підприємців фінансовій грамотності. Послуги з розвитку бізнесу включають консультації та тренінги для підприємців, тренінги для організацій з підтримки бізнесу, створення бізнес-інкубаторів для стартапів, розвиток бізнес-кластерів для взаємної підтримки, підтримку урядів у визначенні нових ринків та допомогу організаціям з розвитку експорту. Сприятливе бізнес-середовище включає просування регуляторних реформ та передових практик, підвищення спроможності законодавчих і регуляторних органів, сприяння державно-приватному діалогу та інформування бізнесу про процеси реформування, правила та процедури [4].

Попри адаптацію бізнесу до таких умов, МСБ часто стикається з такими проблемами:

- ракетні атаки на об'єкти критичної інфраструктури;
- психічний стан працівників;
- зниження споживчого попиту та економічної активності;
- перебої з постачанням електроенергії, води, тепла та нестабільний мобільний зв'язок;
- труднощі з залученням та утриманням висококваліфікованих робітників;
- складнощі з транспортуванням продукції та логістикою [3].

Незважаючи на важкий стан, малий та середній бізнес, попри наявні труднощі, намагається знаходити інструменти адаптації та вчасно реагувати на нові й нові виклики. Підприємства вдаються до різних стратегій для того, щоб адаптувати бізнес під під мінливі умови, викликані російсько-українською війною, економічними труднощами та змінами на ринку. Вони релокують свої потужності до безпечніших регіонів, переорієнтують виробництво на товари, які мають високий попит, впроваджують нові послуги та змінюють бізнес-моделі. Також бізнес активно використовує пільгові програми кредитування та гранти, що надають необхідні фінансові ресурси для підтримки операційної діяльності. Водночас підприємства розширюють свою присутність на нових ринках, зберігаючи основні напрями діяльності.

Література:

1. Майже 91% підприємств в Україні відновили роботу з початку війни. Головне з дослідження програми розвитку ООН (UNDP). URL: <https://forbes.ua/news/mayzhe-91-pidpriemstv-v-ukraini-vidnovili-robotu-z-pochatku-viyni-golovne-z-doslidzhennya-programi-rozvitku-oon-undp-20022024-19340> (дата звернення 05.10.2024)
2. Мікро-, малий та середній бізнес: стійкість в часи війни, потенціал для відбудови України. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2024/02/2/709420/> (дата звернення 07.10.2024)
3. Український бізнес під час війни: реальна аналітика та перспективи на майбутнє у 2024 році. URL: <https://finstream.ua/ukrayinskyj-biznes-pid-chas-viiny-analytyka/> (дата звернення 05.10.2024)
4. Розвиваємо малий та середній бізнес в Україні. URL: <https://eu4business.org.ua/> (дата звернення 07.10.2024)
5. Як український бізнес виживає під час війни. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/03/6/697711/> (дата звернення 05.10.2024)